

1514. Toplantı, 3-5 Aralık 2024 (DH)

İnsan hakları

H46-35 Dink v. Türkiye (Başvuru No. 2668/07)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İcrası

Referans belgeler

DH-DD(2024)1186 , DH-DD(2022)733 , CM/Del/Dec(2018)1324/H46-21

Uygulama	Dava	Yargı kararı	Finalde	Sınıflandırma için gösterge
2668/07+	DINK	14/09/2010	14/12/2010	Karmaşık sorun

Davanın Niteliği

Dava, gazeteci ve gazete editörü Fırat Dink'in Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi kapsamında Türklüğü aşağılamak suçundan mahkûm edilmesi nedeniyle ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilmesine ilişkindir (AİHS m. 10).

Dava, ayrıca, Türk makamlarının, Fırat Dink'in, hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehditten makul bir şekilde haberdar olmalarına rağmen, aşırı milliyetçi bir grubun üyeleri tarafından öldürülmesini engellemekte başarısız olmalarına ilişkindir. (2. maddenin maddi yönüyle ihlali). Buna ek olarak, yetkili makamlar, suikastı önlemek için harekete geçmeyen kamu görevlilerini, ki bunların arasında şüphelilere desteğini açıkladığı iddia edilen bir emniyet müdürü de bulunmaktadır, tespit etmek ve cezalandırmak için etkili bir soruşturma yürütmemiştir (AİHS m. 2 usuli ihlali). Mahkeme ayrıca, güvenlik güçleri mensuplarına yönelik iddiaların soruşturulmasında Valilik ve İl İdare Kurulu'nun bağımsızlıklarının bulunmamasını ve Fırat Dink'in yakınlarının soruşturma dosyalarına erişiminin kısıtlanmasını da eleştirmiştir.

Son olarak, dava, başvuranların tazminat talep edememeleri nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yöneliktir.(AİHS m. 2 ile bağlantılı olarak m. 13'ün ihlali).

İcra durumu

Komite'nin önceki kararlarına yanıt olarak yetkililer tarafından sağlanan bilgiler aşağıda özetlenmiştir (DH-DD(2022)733 ve DH-DD(2024)1186).

Bireysel tedbirler

Eylül 2018'deki son incelemesinde Komite, Anayasa Mahkemesi'nin Temmuz 2014 tarihli kararının ardından yeniden başlatılan soruşturmaların, daha önce haklarında takipsizlik kararı verilmiş bazı üst düzey kamu görevlileri de dahil olmak üzere bir dizi kamu görevlisi hakkında ceza davası açılmasına yol açtığını ilgiyle not etmiştir.

Komite, yetkili makamları AİHS m. 2'nin ihlalinde sorumlu oldukları iddia edilen kişilere yöneltilen suçlamaların kesin niteliği ve ilk soruşturmada AİHM tarafından tespit edilen usuli eksikliklerin giderilip giderilmediği konusunda destekleyici belgelerle birlikte ayrıntılı bilgi vermeye davet etmiştir.

Komite, Fırat Dink'in Ocak 2007'de öldürüldüğünü ve AİHM kararının Aralık 2010'da kesinleştiğini hatırlatarak, yargılamaların Sözleşme standartlarına uygun olarak ivedilikle sonuçlandırılması için yetkili makamlarıçabalarını hızlandırmayı şiddetle tavsiye etmiştir.

Faille ilişkin ceza yargılaması: 25 Temmuz 2011'de fail, kasten öldürme ve ruhsatsız silah bulundurmak suçlarından 22 yıl 10 ay hapis cezasına çarptırılmış ve bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

Kamu görevlilerine ilişkin ceza yargılaması: Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanı ve Şube Müdürü "bir terör örgütü kapsamında tasarlayarak kasten öldürme" suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bu karar, Yargıtay tarafından onanmış ve karar kesinleşmiştir. Yetkili makamlar bu konuda, olay tarihinde kritik görevlerde bulunan kamu görevlilerinin, tasarlayarak kasten öldürme suçuna iştirak etme iradeleri nedeniyle yargılamayı yapan mahkeme tarafından asli fail olarak cezalandırıldıklarını belirtmişlerdir.

Diğer 12 sanık kamu görevlisi, *diğerlerinin yanı sıra*, kasten öldürme ve kasten öldürmeye yardım etme suçlarından 10 yıldan başlayarak müebbet hapis cezasına kadar değişen sürelerde hapis cezalarına mahkum edilmişlerdir. 21 Haziran 2023'de Yargıtay, bu sanıkların Fırat Dink cinayetindeki sorumluluklarını göz önüne alarak, daha ağır cezalara mahkum edilmeleri gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Bunun üzerine, yeniden görülen davalar halen devam etmektedir. İfadeleri alınamayan bazı firari sanıklar hakkındaki yargılamaların, mevcut davalardan ayrılmasına daha önceden karar verilmişti. Yakalama kararlarının infazı beklenmektedir.

Görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin kamu görevlilerine karşı açılan ceza yargılamaları: Yetkililer, olay tarihinde İstanbul İl Emniyet Müdürü'nün de aralarında bulunduğu 27 kamu görevlisinin, Fırat Dink cinayetini önlemek için gerekli tedbirleri almadıkları iddiasıyla görevi kötüye kullanma suçundan yargılandıklarını belirtmişlerdir. Ancak, mahkeme, bu suça ilişkin zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle bu sanıklar hakkındaki yargılamayı sona erdirmiştir.

Kamu görevlilerine karşı disiplin soruşturması: 2018 yılında başlatılan ve İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından, olay tarihindeki İl Emniyet Müdürü ve Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Şube Müdürü de dahil olmak üzere üst düzey yöneticilere karşı yürütülen disiplin soruşturmaları da, zamanaşımı sürelerinin dolması nedeniyle sona ermiştir.

Yetkililer ayrıca, Fırat Dink'in eşi Rahil (Rakel) Dink'in avukatına, disiplin soruşturmaları kapsamında dosyaya erişimin imkanı sağlandığını belirtmiştir.

Genel önlemler:

Bu dava kapsamında incelenen genel önlemler, AİHS m. 2.'nin esastan ihlaline ilişkindir. Komite, önceki incelemelerinde, gazeteciliğin korunması ve gazetecilerin ve diğer medya çalışanlarının güvenliğine ilişkin Tavsiye Kararı (CM/Rec(2016)4) ışığında, yetkililerden, gazetecilerin koruyucu önlemlere derhal erişimini sağlamak için alınan veya öngörülen genel önlemler hakkında kesin ve ayrıntılı bilgi vermelerini ve Türkiye'deki gazetecilerin güvenliğine ilişkin güncel istatistiki bilgileri sağlamalarını şiddetle talep etmiştir. Komite ayrıca, yetkilileri, gazetecilerin güvenliğini artırmak ve mesleki faaliyetlerini korumak amacıyla yasal veya diğer tedbirleri değerlendirmeye ve Türkiye'deki medya çalışanlarına yönelik tehdit ve şiddet konusunda Avrupa Konseyi Gazeteciliğin Korunması ve Gazetecilerin Güvenliği Platformu'nun (Platform) internet sayfasında yayınlanan uyarılara ivedilikle yanıt vererek, Platform ile aktif işbirliği yapmaya teşvik etmiştir.

Yetkililer görüşlerinde, terör örgütü FETÖ/PDY'nin örgütsel hedeflerine ulaşmak için söz konusu cinayetin faillerini azmettirdiğine dair mahkeme bulgularına atıfta bulunmuşlardır. Polis, jandarma ve yargı mensupları da dahil olmak üzere kamu görevlileri cinayet planlarından haberdar oldukları, görev ve yetkilerini yerine getirmeyerek cinayetin işlenmesini sağladıkları ifade edilmiştir. Yetkililer ayrıca, cinayete ilişkin yürütülen müteakip soruşturmaların da terör örgütünün çıkarları doğrultusunda yönlendirildiğini belirtmişlerdir. Yetkili makamlara göre, cinayet güvenlik güçlerinin ihmali sonucu gerçekleşmemiştir. Devletin içine kasten sızan terör örgütü tarafından planlanmış bir eylemdir ve bu nedenle münferit bir olaydır.

Yetkili makamlar ayrıca, Anayasa hükümleri uyarınca Devletin tüm bireyleri koruma genel yükümlülüğüne atıfta bulunmuş ve korumaya ilişkin ikincil mevzuatın koruma altına alınacak kişilerin belirlenmesine ilişkin ilkeleri düzenlediğini belirtmiştir. Koruma Hizmetleri Yönetmeliği, terör tehdidiyle karşı karşıya olan bireylere gizlilik içinde koruyucu hizmet sağlanmasına ilişkin ilkeleri ortaya koymaktadır. Bu Yönetmelik, Terörle Mücadele Kanunu (3713 sayılı Kanun) ve Koruma Hizmetleri Yönergesi'ne dayanmaktadır. Buna göre, terör tehdidiyle karşı karşıya olan kişiler Valiliğe başvurarak koruma talep edebilir ve Valilik de bu talebi inceledikten sonra Yakın Koruma, Çağrı Üzerine Koruma veya Özel Koruma kararı verebilmektedir.

Terör örgütleriyle bağlantılı olmayan diğer tehditlerle ilgili olarak, Tehdit Altındaki Kişilerin Korunması Genelgesi kapsamında koruma önlemleri alınmaktadır. Bu durumda, ilgili kişinin Polis veya Jandarma Karakoluna başvurarak koruma talep etmesi gerekmektedir. Verilen bilgiye göre, gazeteciler yaşamlarına yönelik gerçek ve yakın bir riskle karşı karşıya kaldıklarında, yetkililere başvurarak acil koruma önlemleri alınmasını talep edebilir; yetkililer de yakın koruma sağlayarak kişiye ikametinin dışında eşlik edebilirler. Buna

ek olarak, kişinin evi veya işyeri 24 saat boyunca kesintisiz gözetim altında tutulabilir. Koruma türleri, tehdit düzeyine göre belirlenmektedir. İstihbarat birimlerinin risk ve tehdit değerlendirmesi sonucunda koruma ihtiyacının tespit edilmesi halinde, şikayet olmaksızın da koruma kararı verilebilmektedir.

Yetkililer, Avrupa Konseyi işbirliği projelerinin desteğiyle Türkiye Adalet Akademisi tarafından hâkim ve savcılara verilen insan hakları konusundaki farkındalık artırma faaliyetleri, meslek öncesi ve meslek içi eğitimler hakkında ilave bilgi vermişlerdir.¹ Yetkililer, ayrıca, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı konusunda da bilgi vermiştir. Yetkililer, Anayasa Mahkemesi'nin Temmuz 2014'te Rahil Dink ve Diğerleri başvurusunda yetkililerin etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle ihlal kararı verdiğine atıfta bulunmuştur.

Mevcut davada tespit edilen diğer ihlallerle ilgili olarak:

- AİHS m. 10'un ihlali için genel önlemler Komite tarafından *Altuğ Taner Akçam* dava grubu (27520/07) kapsamında incelenmektedir (bkz. Komite'nin son kararları²);
- AİHS m. 2'nin (esas boyutu) ve m. 2 ile bağlantılı olarak m. 13'ün ihlaline ilişkin için genel önlemler *Batı ve Diğerleri* grubu (33097/96) kapsamında incelenmektedir (bkz. Komite'nin son kararları³).

Kural 9.2 bildirimleri

İfade Özgürlüğü Derneği (DH-DD(2023)22) ve Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (DH-DD(2024)1232), devam eden davaların yavaş ilerlemesinin ve zamanışımı nedeniyle anlamlı bir sonuca ulaşamamasının, yetkililerin usuli yükümlülüklerine uyumu konusunda ciddi endişelere yol açtığını ileri sürmektedirler. Ayrıca, yetkililer tarafından sunulan bilgilerin, risk altındaki gazetecilere yönelik koruma taleplerini değerlendirebilecek bir denetim birimi kurulmasına dair herhangi bir plan içermediğini belirtmekte ve gazetecilerin güvenliğine ilişkin istatistiki bilgi toplamaya yönelik düzenlemelerin bulunmadığını eleştirmektedirler. STK'lar, Platform'un 2015 yılından bu yana Türkiye ile ilgili 184 aktif uyarı aldığını ve bunların 39'unun gazetecilere yönelik fiziksel saldırılar nedeniyle yapıldığını belirtmektedirler. Yetkililerin, bu 39 uyarıdan sadece 6'sına yanıt verdiğini ileri sürmektedirler. Bu fiziksel saldırıların 17'sinin devlet kaynaklı, 15'inin ise devlet dışı aktörler kaynaklı olarak sınıflandırıldığını belirtmişlerdir. STK'lar, *Dink* vakasının münferit bir olay olmadığını, öldürülen gazetecilerin cezasız kalmasının ciddi bir endişe kaynağı olmaya devam ettiğinin ve gazetecilere yönelik fiziksel saldırıların taciz ve yıldırma ile birlikte sürdüğünün altını çizmektedirler. STK'lar, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin 1948-2022 yılları arasında Türkiye'de 57 gazetecinin öldürüldüğünü ifade eden raporuna atıfta bulunarak, bu olayların neredeyse hiçbirinin etkili bir şekilde soruşturulmadığını savunmaktadırlar. Türkiye Gazeteciler Sendikası tarafından hazırlanan bir başka rapor ise sadece 2023 yılında en az 96 gazetecinin fiziksel saldırıya uğradığını ve 43 gazetecinin sözlü tehdit aldığını ortaya koymuştur.

Yetkililer verdikleri yanıtta (DH-DD(2023)88), eylem planında sundukları bilgileri yineleyerek, STK'ların başvurusunda dile getirilen ve kararın denetiminin kapsamı dışında kalan diğer konulara ilişkin yorum yapmayacaklarını vurgulamışlardır.

Sekretarya'nın Analizi

Bireysel önlemler:

Komite, son iki kararında, Türkiye'ye, bu davada yaşam hakkının ihlal edilmesinde sorumluluğu olduğundan şüphelenilen kamu görevlileri aleyhindeki yargılamaların, Sözleşme gerekliliklerine uygun olarak sonuçlandırılmasına yönelik çabalarını hızlandırma çağrısında bulunmuştur. Bu nedenle, eski Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanı ve eski Şube Müdürü'nün (haklarında Cumhuriyet Savcıları tarafından daha önce kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen) Dink suikastına karışmış olmaları nedeniyle kesinleşmiş mahkumiyetlere çarptırılmalarını ilgiyle not edilebilir. Görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin ceza kovuşturmalarının ve bazı kamu görevlileri hakkındaki disiplin soruşturmalarının, zamanışımı sürelerinin dolması nedeniyle sona ermiş olması üzüntüyle kaydedilebilir. Söz konusu suikastın üzerinden 17 yıl ve yargılamaların yeniden açılmasının üzerinden 10 yıl geçtiği göz önünde bulundurulduğunda, kasten öldürme veya yardım etme suçlarından dolayı kamu görevlileri aleyhinde devam eden ceza davalarının zaman aşımına uğramadan Sözleşme'ye uygun bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlamak için yetkililerin çabalarını artırılmaları gerektiği vurgulanabilir.

¹ Avrupa Konseyi Temel Haklar Alanında Anayasa Mahkemesi Kararlarının Etkin Uygulanmasının Desteklenmesi Projesi kapsamında 2024 yılında 195 hâkim ve savcıya hizmet içi eğitim verilmiştir. Türkiye'de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlallerinin Önlenmesine İlişkin Ceza Adalet Sisteminin ve Adalet Çalışanlarının Kapasitesinin Güçlendirilmesi Avrupa Konseyi Projesi kapsamında 1.915 hâkim ve savcıya özgürlük ve güvenlik hakkı ile ceza hukukunda gerekçeli karar konularında hizmet içi eğitim verilmiştir.

² See CM/Del/Dec(2024)1492/H46-36.

³ See CM/Del/Dec(2024)1507/H46-33.

Ayrıca, başvuranlara, kamu görevlileri hakkında yürütülen ve daha sonradan zamanaşımı nedeniyle sona eren disiplin soruşturması dosyalarına erişim hakkı tanındığı da not edilebilir.

Genel önlemler:

Yetkililer tarafından, Devletin, terör örgütleriyle ilgili olsun ya da olmasın, tehditlerle karşı karşıya olan tüm bireylerin korunması yükümlülüğüne ilişkin olarak Türk hukukundaki düzenlemeler hakkında sağlanan bilgiler ilgiyle not edilebilir.

Yetkililer tarafından öne sürülen birincil mevzuat (özellikle Anayasa m. 5, m. 17 ve m.19) söz konusu tarihte zaten yürürlükteyken, yakın zamanda kabul edilen ikincil mevzuat (özellikle Aralık 2022 tarihli Tehdit Altındaki Kişilerin Korunmasına ilişkin 2022/17 sayılı Genelge), gazeteciler de dahil olmak üzere herhangi bir kişiye yönelik gerçek ve acil bir tehdit durumunda prensipte yakın koruma sağlama kapasitesine sahip görmektedir.

Bununla birlikte, gazetecilerin korunmasına ilişkin daha spesifik unsurlarla bu bilgilerin desteklenmesi önemli olacaktır. Nitekim Bakanlar Komitesi, gazeteciliğin korunması ve gazeteciler ile diğer medya aktörlerinin güvenliğine ilişkin Tavsiye Kararı (CM/Rec(2016)4) ışığında, bu davanın özellikle gazetecilerin yaşamlarına yönelik gerçek ve acil bir tehditle karşılaştıklarında yaşam haklarının korunmasına yönelik tedbirler alınması gerektiğini ve özellikle gazetecilerin koruyucu tedbirlere derhal erişimlerinin sağlanmasını gerektirdiği konusunda nettir. Bu nedenle Komite'nin, özellikle gazetecilerin hayatlarına yönelik tehditlerle karşı karşıya kaldıklarında onlara koruma sağlayan yürürlükteki yasal çerçevenin (Tehdit Altındaki Kişilerin Korunmasına ilişkin 2022/17 sayılı Genelge de dahil olmak üzere) pratikteki uygulaması ve örnek olaylarla sunulan koruyucu tedbirlerin biçimleri hakkında daha fazla bilgi alması önemli olacaktır.

Komite, gazetecilerin güvenliğini artırmaya yönelik yasal veya diğer tedbirleri değerlendirmeleri için yetkililere daha önce yaptığı teşvikini yineleyebilir. Daha önce de belirtildiği üzere, bu tür tedbirler, üye devletlere gazetecilerin demokratik bir toplumdaki özel rollerini tanıyan ve korkmadan kamusal tartışmalara katkıda bulunmalarını sağlayan kapsamlı bir yasal çerçeve oluşturmalarını tavsiye eden CM/Rec(2016)4 sayılı Tavsiye Kararı ile uyumlu olacaktır. Bu çerçeve ve uygulanması, gazetecilerin yaşamlarının etkili bir şekilde korunmasını garanti etmelidir. Ayrıca Tavsiye Kararı, üye devletleri, gazetecilerin tehdit altında olduklarında koruyucu önlemlere derhal erişebilmelerini sağlamak için erken uyarı ve hızlı müdahale mekanizmalarının kurulmasını teşvik etmeye ve bunların işleyişini desteklemeye davet etmektedir.

Son olarak, Komite'nin, Türkiye'deki medya profesyonellerine yönelik tehdit ve şiddetle ilgili olarak Platform'da yayınlanan uyarılara derhal yanıt vererek Avrupa Konseyi Gazeteciliğin Korunması ve Gazetecilerin Güvenliğinin Teşvik Edilmesi Platformu ile etkin işbirliği yapılmasına ilişkin teşviki tamamen geçerliliğini korumaktadır ve Komite'nin bunu yinelemesi tutarlı olacaktır. Komite'nin Türkiye'deki gazetecilerin güvenliğine ilişkin güncel istatistiki bilgi talebi de - gazetecilerin aldığı tehditler ve/veya öldürülen gazetecilerle ilgili davalardaki cezasızlıkla ilgili Platform'daki "aktif uyarı" sayısı⁴ ve STK'ların Kural 9 kapsamındaki bildirimleri (gazeteci dernekleri ve sendikalarının rapor ve kayıtlarına atıf yaparak) göz önüne alındığında - tamamen yerinde olmaya devam etmektedir.

Finansman: SAĞLANDI

⁴ Platforma bağlantı.